

VIET THANH NGUYEN

L'IDEALISTA

Traducció de Mercè Santaulària

Empúries

narrativa

Viet Thanh Nguyen

L'idealista

Traducció de Mercè Santaulària

Editorial Empúries
Barcelona

Títol original: *The committed*
© Viet Thanh Nguyen, 2021

Fotografia de la pàgina 414 reproduïda amb permís d'Union Générale
des Vietnamiens de France.

«Seasons in the Sun». Escrita per Jacques Brel i Rod McKuen.
Editat per Edward B. Marks Music Company (BMI).
Tots els drets representats per Round Hill Carlin, LLC.
Drets a Espanya gestionats per Warner Chappell Music.

«Et Moi, Et Moi, Et Moi». Lletra i música de Jacques Dutronc
i Jacques Lanzmann. Copyright © 1966 EDITIONS MUSICALES
ALPHA. Copyright Renewed.
Tots els drets representats per UNIVERSAL MUSIC PUBLISHING LTD.
Tots els drets reservats. Ús autoritzat. Reeditat amb permís
de Hal Leonard Europe Ltd.

Primera edició: abril del 2022

© de la traducció: Mercè Santaulària Campillo, 2022

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Editorial Empúries
Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona
info@grup62.com
www.editorialempuries.cat

Fotocomposició: Realització Planeta

DIPÒSIT LEGAL: B. 4.083-2022
ISBN: 978-84-18833-26-7

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic
i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta
obra requereix l'autorització escrita de l'editor; la llei preveu sancions per als infractors.
Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment de l'obra, podeu sol·licitar permís al
Centro Español de Derechos Reprográficos, a través del portal www.conlicencia.com
o bé trucant als telèfons 91 702 19 70 / 93 272 04 47.
Tots els drets reservats.

CAPÍTOL I

Potser no, que ja no soc ni un espia ni un agent dorment, però el que segur que soc és un agent secret fantasma. No podia ser d'altra manera, amb dos forats al cap d'on raja la tinta negra amb què escric aquestes paraules. Quina afectació tan curiosa, això d'estar mort i alhora redactar aquestes línies a la meva habitacioneta del Paradise. Cosa que em deu convertir en un escriptor fantasma, el que se'n diu un negre, i com a tal tan sols es tracta, tot i que sigui un pèl esgarrifós, de sucar la ploma a la tinta que se m'escola dels forats bessons: del que em vaig causar jo mateix i del que em va causar en Bon, el meu millor amic i germà de sang. Aparta la pistola, Bon. Només em pots matar una vegada.

O potser no. Continuo sent un home de dues cares i dues ments, una de les quals deu estar intacta, encara. Amb dues ments, puc observar qualsevol qüestió des de tots dos costats, i per més que en el passat m'enorgullia pensar que era un talent, això, ara comprenc que és una condemna. Què podia ser un home amb dues ments, si no un mutant? Potser un monstre i tot. Sí, ho admeto! No soc un, sinó dos. No només jo, també tu. No només jo, també nosaltres.

Em preguntes com ens hauríem d'anomenar, després d'haver estat anònims tant de temps. Dubto si donar-te una resposta rotunda, ja que no ho tinc per costum. Soc home de

mals costums, i cada vegada que n'he abandonat un —mai hi he renunciat voluntàriament—, sempre hi he tornat, sanglotant i llagrimós.

Fixa't en aquestes paraules, per exemple. Les estic escrivint, i escriure és el pitjor dels costums. Mentre la majoria de gent extreu el que pot de les seves vides, patint pel sou, absorbint vitamina D mentre gaudeixen del sol, a l'encalç d'un altre membre de l'espècie amb qui procrear o simplement passar el zel, i refusant de pensar en la mort, jo em passo el dia amb ploma i paper al meu racó del Paradise, cada vegada més blanc i flac, amb la frustració que em fumeja pel cap i la suor de la sofrença arrapada a la pell.

Et podria dir el nom que consta al meu passaport: VO DANH. Vaig assumir aquest nom abans de venir aquí a París, o, com els nostres amos francesos ens van ensenyar a dir-ne, la Ciutat de la Llum. Nosaltres, en Bon i jo, vam arribar a l'aeroport de nit en un vol des de Jakarta. Tan bon punt vam posar un peu fora de l'avió, ens va envair una sensació d'alleujament, ja que havíem arribat a l'asil, l'al·lucinació de tots els refugiats, sobretot dels que es convertien en refugiats no només una vegada o dues, sinó tres: el 1954, nou anys després de néixer; el 1975, quan era jove i raonablement atractiu, i el 1979, ara feia tan sols dos anys. A la tercera va la vençuda, com els agradava dir als nord-americans? En Bon va deixar escapar un sospir i es va treure l'antifaç per dormir que ens havien donat a l'avió. Esperem que França sigui millor que els Estats Units.

Aquella esperança era desencertada si havíem de jutjar els països pels seus funcionaris de duanes. El que em va inspeccionar el passaport mostrava el rostre impassible de tots els guardes de seguretat mentre examinava ara la meua fotografia, ara a mi, alternativament. Aquella cara pàl·lida semblava contrariada perquè algú m'hagués concedit accés al seu estimat país, aquell home a qui li faltaven tant el llavi superior

com un bigoti per dissimular la mancaça. És vietnamita, vostè, va dir l'home blanc, i eren les primeres paraules que em dirigien en visitar la terra natal del meu pare per primera vegada.

Sí! Em dic Vo Danh! Juntament amb el meu millor accent francès, vaig regalar al policia de fronteres el meu somriure més adulator, afalagador fins a embafar. Però el meu pare és francès. Potser també soc francès, jo?

El seu cervell burocràtic va processar l'afirmació, i quan finalment va somriure, vaig pensar: *Ah! He fet el meu primer acudit en francès!* Però el que va dir va ser: No..., vostè... no... és... en... absolut... francès. No... pas... amb... un... nom... com... aquest. Tot seguit va estampar la data d'entrada al meu passaport, 18/07/81, i me'l va acostar per damunt el taulell amb una empeneta mentre ja dirigia la mirada darrere meu, al següent suplicant.

Em vaig reunir amb en Bon a l'altre costat del control de passaports. Finalment havíem trepitjat la *Gaule*, tal com el meu pare m'havia ensenyat a anomenar França a la seva escola parroquial. Era adequat, per tant, que posessin a l'aeroport el nom de Charles de Gaulle, el més excepcional dels francesos més excepcionals de la memòria recent. L'heroi que havia alliberat França dels nazis mentre ens continuava esclavitzant a nosaltres, els vietnamites. Ah, la contradicció! L'eterna pudor corporal de la humanitat! Ningú se'n salvava, ni tan sols els nord-americans o els vietnamites, que es banyaven cada dia, o els francesos, que es banyaven menys que cada dia. Independentment de la nacionalitat, ens vam acostumar a la flaire de les nostres pròpies contradiccions.

Què passa?, va preguntar. Que tornes a plorar?

Que no ploro, vaig dir entre sanglots. És que em sento aclaparat per ser a casa, per fi.

En aquella època, en Bon estava acostumat als meus imprevisible esclats lacrimògens. Va deixar escapar un sospir

i em va agafar per la mà. A l'altra mà hi duia només un sarró, una saca barata, regal de les Nacions Unides. La seva saca no era ni de bon tros tan moderna com la meva bossa de pell, un obsequi que em va fer el meu antic mentor Claude quan em vaig graduar a l'Occidental College, al sud de Califòrnia. Mon pare me'n va donar una d'igual quan vaig acabar a la Phillips Exeter i vaig anar a Yale, m'havia explicat en Claude, amb els ulls vidriosos. Tot i que era un agent de la CIA que considerava els interrogatoris i els assassinats el seu ofici, podia ser un sentimental per a certes coses, com ara la nostra amistat i els accessoris masculins d'alta qualitat. I jo conservava la bossa de pell per aquesta mateixa raó nostàlgica. Tot i que no era gaire grossa, la bossa, com la d'en Bon, no estava plena. Com la majoria de refugiats, amb prou feines teníem pertinences materials, encara que portéssim les bosses farcides de somnis i fantasies, traumes i dolor, sofriment i pèrdua, i, és clar, fantasmes. Com que els fantasmes no pesaven gens, en podíem carretejar una munió.

Després de passar per la cinta dels equipatges, érem els únics passatgers que no arrossegàvem maletes ni empenyíem carros carregats de bosses i expectatives turístiques. No érem turistes, ni expatriats, ni repatriats, ni diplomàtics, ni homes de negocis, ni cap mena de viatger digne. No; érem refugiats, i no en teníem prou amb la nostra experiència en una màquina del temps anomenada avió de passatgers internacional per dissipar l'any en què ens havíem florit en un camp de reeducació ni els dos anys que havíem passat en un camp de refugiats en una illa indonèsia anomenada Galang. L'acer, el vidre, les rajoles i la llum brillant de l'aeroport ens desorientaven després del bambú, la palla, el llot i les espelmes dels camps, i avançàvem a poc a poc i badant, topant amb altres passatgers mentre buscàvem la sortida. Per fi la vam trobar, les portes van lliscar per obrir-se davant nostre i vam aparèixer sota l'immens sostre de la zona d'arribades internacio-

nals, on una gernació de rostres expectants ens van inspec-
cionar.

Una dona va cridar el meu nom. Era la meva tieta, o, per dir-ho més acuradament, la dona que feia veure que era la meva tieta. Els anys que vaig passar als Estats Units com a espia comunista infiltrat a les atrotinades files de l'exèrcit sud-vietnamita a l'exili, li havia escrit cartes de manera periòdica, suposadament per explicar-li les meves penes com a refugiat, però en realitat estaven xifrades amb missatges secrets amb tinta invisible sobre les maquinacions d'alguns elements d'aquest exèrcit que esperava recuperar la nostra pàtria del domini comunista. Com a codi comú, havíem fet servir *El comunisme asiàtic i l'estil oriental de destrucció*, de Richard Hedd, i la seva missió era fer arribar els meus missatges a en Man, germà de sang meu i d'en Bon. La vaig saludar amb alleujament i inquietud, ja que ella sabia el que en Bon no sabia i no podria saber mai, que en Man era un espia, com ho havia estat jo. Era el meu preceptor, i si al final es va convertir en el meu torturador en aquell camp de reeducació, no m'esqueia, això, a mi, a un home de dues ments? I si la meva tieta no era la meva tieta de debò, no encaixava a la perfecció aquesta circumstància amb un home amb dues cares?

En realitat era la tieta d'en Man, i era exactament com s'havia descrit en l'última carta: alta, prima, amb cabells negre d'atzabeja. Aquí s'acabava la semblança amb el que m'havia imaginat d'ella: una persona de mitjana edat amb l'esquena vinclada permanentment per haver fet de costurera, amb actitud humil per la seva devoció a la revolució. Per contra, el parent més proper d'aquella dona era un cigarret, a jutjar per la forma del seu cos i pel que aguantava a la mà. Traspuava fum i seguretat, i, amb uns agressius talons d'agulla, m'igualava en alçada, tot i que ella es veia més alta, a causa de l'esveltesa, l'ajustat vestit gris de punt i el tall de cabells alçat en cúspide, l'uniforme que segurament portava

cada dia. Tot i que sabia que devia rondar els cinquanta, podria haver passat per una dona de menys de quaranta, afortunada com era tant pel seu estil francès com per la meitat dels gens asiàtics que la feien eternament jove.

Déu meu! Em va engrapar per les espatlles i va fer soroll de petons quan em va acostar a la cara primer una galta i després l'altra amb aquella manera francesa tan encantadora de saludar, que mai havien compartit amb mi els francesos a la meua terra natal, ni tan sols el meu pare francès. Necessiteu roba nova, tots dos. I un tall de cabells!

Sí, sens dubte era francesa.

Li vaig presentar en Bon en francès, però ell va contestar en vietnamita. Havia estudiat en un institut francès, com jo, però detestava els francesos i era allà només per mi. Si bé era cert que els francesos li havien proporcionat una beca, per contra no s'havia beneficiat mai d'ells en cap situació, llevat de viatjar per les carreteres que ells havien dissenyat, cosa davant la qual era difícil mostrar gratitud, tenint en compte que eren els treballs forçats de camperols com la família d'en Bon els que les havien construït. La meua tieta va canviar al vietnamita mentre ens duia fins a la cua dels taxis, per preguntar-nos sobre els nostres viatges i penes en la versió més pura i clàssica del nostre idioma, parlat pels intel·lectuals de Hanoi. En Bon callava. El seu dialecte combinava el nord rural, d'on eren originàries les nostres famílies, i el sud rural de fora de Saigon. Els seus pares s'hi havien instal·lat el 1954 després del nostre èxode catòlic des del nord, la primera de les nostres tres experiències com a refugiats. O era la vergonya que sentia pel seu dialecte el que el feia estar en silenci o, més probablement, li bullia la sang. Tot el que venia de Hanoi devia ser comunista, i tot el que podia ser comunista era comunista sense cap mena de dubte, si més no per a una persona tan obsessivament anticomunista com ell. Ni tan sols mostrava gratitud per l'únic regal que li van fer els nostres captors

comunistes: la lliçó segons la qual el que no et mata et fa més fort. En Bon i jo, per tant, ara érem superhomes.

De què treballa?, va preguntar finalment, un cop vam ser al taxi, asseguts al seient del darrere, amb la meva tieta enmig de tots dos.

La meva tieta em va mirar amb un intens retret i va dir: Veig que el meu nebot no t'ha parlat gens de mi. Soc editora.

Editora?, gairebé se m'escapa, però em vaig reprimir, ja que representava que jo havia de saber qui era la meva tieta. Quan buscava un valedor per sortir del camp de refugiats, li havia escrit —no pas en codi aquesta vegada— perquè era l'única persona no nord-americana que coneixia. Probablement n'informaria en Man, de la meva arribada, però preferia aquella certesa que tornar als Estats Units, on havia comès delictes pels quals no m'havien condemnat mai però que tampoc em feien sentir orgullós.

Va anomenar una editorial de la qual no havia sentit a parlar mai. Em guanyo la vida amb els llibres, va dir. Principalment de ficció i filosofia.

El soroll a la gargamella d'en Bon indicava que no era de la mena que llegeixen, llevat del manual de campanya de l'exèrcit, la premsa sensacionalista i les notes que jo li enganxava a la porta de la nevera. S'hauria sentit més còmode amb la meva tieta si realment ella hagués fet de cosidora, i vaig agrair no haver explicat res d'ella a en Bon.

Ho vull saber tot, del que heu hagut de passar, va dir la tieta. La reeducació i després el camp de refugiats. Sou els primers que conec que han passat per reeducació!

Potser no pas aquest vespre, estimada tieta, vaig contestar. No li havia parlat de la confessió que havia escrit sota grans turments a reeducació, i que ara duia amagada al fals fons de la meva bossa de pell, juntament amb un volum desmanegat del llibre de Hedd, amb les pàgines engroguides. Ni tan sols estava segur de per què em molestava a amagar la

meva confessió, ja que l'última persona que l'havia de llegir, en Bon, no hi mostrava el més mínim interès. Igual que a mi, al camp de reeducació l'havien torturat fent-li escriure moltes vegades la seva confessió; a diferència de mi, no sabia que en Man, el seu germà de sang, era el comissari del camp. I és clar que no ho podia saber, perquè el comissari no tenia cara. El que sí que sabia en Bon, va dir, era que una confessió obtinguda sota tortura no era altra cosa que mentides. Com la majoria de la gent, creia que les mentides, independentment de quantes vegades les repeties, mai esdevenien la veritat. Com el meu pare, el capellà, jo era dels que creien just el contrari.

El pis de la meva tieta era a l'11è districte, a tocar de la Bastilla, on havia començat la Revolució Francesa. Un pinacle que vam sobrepassar amb el cotxe en la foscor marcava el lloc de la Bastilla en la història. Si en una època havia estat comunista i revolucionari, jo, aleshores també era descendent d'aquest esdeveniment que va decapitar l'aristocràcia amb la irrevocabilitat d'una guillotina. Un cop fora de l'autopista i ja recurrent la ciutat, ara em sentia realment a França, o, encara millor, a París, amb els carrerons i els edificis d'alçada i disseny uniformes, per no parlar de l'encantadora retolació a les façanes dels establiments, reconeixibles a l'instant per les postals i pel·lícules com *Irma, la douce*, que havia vist en un cinema poc després d'arribar a Los Angeles com a estudiant estranger. Tot el que tenia a veure amb París era encantador, tal com descobriria finalment, fins i tot les prostitutes i fins i tot en diumenge, ben d'hora al matí, després de dinar, i en agost, quan tot estava tancat.

Durant les properes setmanes, no em cansaria mai d'aquella paraula: *encantador*! Ni la meua terra natal ni els Estats Units es podrien descriure mai com a encantadors. Era un

adjectiu massa moderat per a un país i uns habitants tan fascinants i apassionats com els meus. O repellíem o seduïem, però mai resultàvem encantadors. Pel que fa a Amèrica, no més cal pensar en la Coca-Cola. Aquest elixir és increïble, encarnant com encarna la dolçor addictiva i destrossadents d'un capitalisme que no era bo, per més que et petarrellegés a la llengua. Però no és encantadora, no pas com el cafè acabat de preparar i servit en una tasetta de la mida d'un didal damunt un platet en miniatura amb una cullereta de fireta, i servit per un cambrer tan convençut del valor de la seva professió com un banquer o un col·leccionista d'art.

Els nord-americans tenien Hollywood, amb aquella estridència i arrogància, aquells sostenidors generosos i barrets de cowboy, però els francesos lliuraven la campanya de l'encant. Era evident pels detalls, com si Yves Saint-Laurent hagués dissenyat tot França, des del nostre taxista, que duia boina, fins al nom del carrer de la meva tieta, *rue* Richard Lenoir, passant per la pintura blava escrostonada de la porta d'acer del bloc de pisos de la meva tieta, el número 37, o la foscor ressonadora del passadís i el llum que fallava, o els estrets graons de fusta que duïen, quatre plantes amunt, al seu pis.

El fet que res de tot això, a banda de la boina, fos intrínsecament encantador indica que els francesos tenien un avantatge d'allò més injust en la seva ofensiva de l'encant, com a mínim per a aquells que com jo havíem estat, malgrat els nostres esforços, gairebé colonitzats del tot. Dic *gairebé* perquè encara que em sentís encantat pujant aquelles escales entre esbufecs, la petita part reptiliana del meu cervell —el natiu salvatge que hi havia en mi— es va resistir a l'encant prou temps per reconeixè'l i identificar què era: la seducció de la subjugació. Va ser aquella sensació la que em va fer fondre gairebé en veure la ben proporcionada baguet que adornava la taula del menjador de la meva tieta. Oh, baguet! Símbol de França, i, per tant, símbol de la colonització francesa! Així va

parlar una part de mi. Però l'altra part va dir, al mateix temps: Ah, baguet! Símbol de com els vietnamites han fet seva la cultura francesa! I és que teníem traça al forn amb la baguet, i els *banh mi* que vam crear amb les baguets eren molt més bons i més imaginatius que els entrepans que en feien els francesos. Aquella baguet dialèctica, juntament amb una amanida de cogombre amb vinagreta de vi d'arròs, una cassola de pollastre amb curri amb patates i pastanagues, una ampolla de vi negre i, finalment, flam de caramel en un toll marró fosc de sucre caramel·litzat, va ser l'àpat que va preparar la tieta. Quant de temps feia que em delia per aquestes menges o qualsevol altra de semblant! Les fantasies sobre menjar m'havien perseguit durant els interminables mesos que vaig ser al camp de reeducació, situat en algun lloc del cercle més proper a l'infern, i després al camp de refugiats, a la perifèria exterior de l'infern, on el millor que es podia dir sobre la nostra dieta és que era insuficient, i el pitjor, que era rància.

El meu pare em va ensenyar a cuinar menjar vietnamita, va explicar la meva tieta, mentre ens servia el curri als bols. El meu pare era un soldat com vosaltres dos, però un d'oblidat.

La simple menció d'un pare va fer que se m'aturés el cor. Era a la terra del meu pare, el patriarca que m'havia rebutjat. Hauria estat diferent la meva vida si m'hagués reconegut com a fill seu i hagués reivindicat la meva mare com la seva amant, o com la seva dona? Una part de mi anhelava el seu amor, i l'altra part de mi m'odiava per sentir alguna cosa per ell a banda de menyspreu.

Els francesos van reclutar el meu pare perquè lluités a la Gran Guerra, va continuar la meva tieta. Tant en Bon com jo sèiem al caire de la cadira, esperant que agafés la cullera o comencés la baguet, com a senyal per atacar l'àpat que es mostrava davant nostre tan provocadorament. Divuit anys i va passar de cop de la Indoxina tropical a la metròpoli, jun-

tament amb altres desenes de milers de persones. I tan sols va veure París temps després d'acabar-se la guerra. I no va tornar mai a casa. Les seves cendres descansen al meu dormitori, damunt de la calaixera.

No hi ha res de més trist que l'exili, va dir el pobre Bon, amb els dits que li tremolaven damunt les estovalles. En tota la seva vida, no havia dit mai res de remotament filosòfic, però el seu propi exili i la tràgica pèrdua de la seva dona i fill el van fer cada vegada més cavil·lós. Porti les cendres a casa, va continuar. Només així l'esperit del seu pare sabrà realment què és la pau.

Es podria pensar que una conversa així ens faria perdre la gana, però en Bon i jo estàvem desesperats per menjar alguna cosa que no fossin les racions de subsistència d'una organització no governamental encarregada de mantenir vius els refugiats i poca cosa més. A sobre, els francesos i els vietnamites compartíem una inclinació per la melancolia i la filosofia que els nord-americans, optimistes fins a cotes insospitades, no podrien entendre mai. El típic americà preferia la versió enllaunada de la filosofia que es podia trobar als manuals pràctics, però els francesos i els vietnamites, fins i tot els més corrents, cultivàvem una devoció pel coneixement.

Així que vam xerrar i menjar, però igual d'important, també vam beure, vam fumar i vam reflexionar lliurement, cosa que satisfesia tres dels meus mals hàbits, els quals m'havien estat vetats a reeducació. Per satisfer aquells hàbits, la meva tieta no només va obrir successives ampolles de vi negre, sinó que també va destapar un pot marroquí que tenia damunt la taula del menjador i que contenia dos tipus de cigarrets: uns amb haixix i els altres sense. Fins i tot *haixix* sona encantador, o com a mínim exòtic, comparat amb *marihuana*, la droga preferida als Estats Units, tot i que tots dos provenen de la mateixa planta. La marihuana era el que fumaven els hippies i els adolescents, i tots dos tenien com a símbol la banda ano-

menada Grateful Dead, irremeiablement fora dels canons de la moda i a qui Yves Saint-Laurent hauria fet desfilar i hauria filmat per popularitzar les samarretes tenyides amb la tècnica del nus. L'haixix evocava l'Orient Mitjà i el soc, tot el que podia ser estrany i emocionant, tot el que podia ser decadent i aristocràtic. Potser sí que a l'Àsia es podia tastar la marihuana, però a l'Orient es fumava haixix.

Fins i tot en Bon va compartir un d'aquells cigarrets tan potents, i va ser aleshores, un cop la gana va haver estat satisfeta i els cossos i les ments relaxats, i sentint-nos una mica francesos en la nostra petulant felicitat de després del sopar, que per als refugiats era gairebé tan plaent com la felicitat de després del coit, que en Bon es va fixar en una de les fotografies que hi havia damunt la lleixa de la llar de foc.

Que és...? Es va aixecar de cop, va tentinejar, va recuperar l'equilibri i seguidament va passar pel damunt del serrell de la catifa persa en direcció a la llar de foc. És... Va assenyalar la cara amb el dit. És ell!

Quan vaig comentar a la meva tieta que semblava que tenien un conegut comú, ella va respondre: No m'imagino qui. En Bon es va girar d'esquena a la llar de foc, roig d'ira. Ja l'hi diré jo, qui. El diable.

Em vaig alçar d'un salt. Si allà hi havia el diable, el volia conèixer! Però observat de més a prop... No és pas el diable, aquest, vaig dir, observant una foto pintada d'un home en la flor de la vida, amb els cabells blancs i barbeta, i amb una aurèola de llum tènue al voltant del cap. És Ho Chi Minh.

Com ell, en una altra època havia estat un fervent comunista, jo, i fins i tot vaig prosseguir la meva missió als Estats Units, on havia treballat per mantenir la revolució al meu país fent els possibles per enfonsar la contrarevolució a l'exterior. No havia explicat aquest secret a gairebé ningú, i menys a en Bon. Els únics que coneixien les meves simpaties comunistes eren la meva tieta i el seu nebot, en Man. Ell, en Bon i jo érem germans

de sang, els Tres Mosqueters, o potser, segons com ens jutgi la història, els Tres Guillats. En Man i jo érem espies, i treballàvem en secret contra la causa anticomunista que en Bon valorava tantíssim, recorrent a subterfugis que ens ficaven en tota mena de situacions difícils i a escapatòries que sovint implicaven la mort d'algú. Fins i tot ara en Bon creia que en Man era mort i que jo era tan anticomunista com ell, ja que havia vist com els comunistes m'havien traumatitzat a reeducació, i pensava que això només ho farien als seus enemics. Jo no era enemic del comunisme; només una persona amb una feblesa gairebé funesta en ser capaç de simpatitzar amb els autèntics enemics del comunisme, incloent-hi els nord-americans. El que m'havia ensenyat la reeducació era que els comunistes fervents eren com els capitalistes fervents: negats per als matisos. La compassió per l'enemic devia ser també compassió pel diable, i equiparable a la traïció. En Bon, catòlic devot, fervent anticomunista, ho creia a ulls clucs. Havia matat més comunistes que ningú que jo conegués, i per bé que s'adonava que alguns dels que havia matat potser només havien estat confosos amb comunistes, tenia fe que tant la Història com Déu el perdonarien.

Ara, apuntant el dit cap a la meva tieta, va dir: Vostè és comunista, oi? Li vaig engrapar la mà com un acte reflex, sabent que, si tingués el dit en un gallet, la meva tieta seria morta al cap d'un moment. En Bon em va apartar la mà amb un cop i la tieta va alçar una cella i va encendre un cigarret dels que no estaven barrejats.

Més que ser comunista, hi simpatitzo, va dir. Soc prou humil per saber que no soc una autèntica revolucionària. Només una simpatitzant. Es mostrava tan indiferent amb les seves idees polítiques com només s'hi podien mostrar els francesos, una gent tan freda que gairebé no necessitaven l'aire condicionat que exigien els nord-americans. Igual que mon pare, soc més trotskista que estalinista. Crec en el poder per al poble i en la revolució internacional, no en un partit que

dirigeix l'espectacle per al seu propi país. Crec en els drets de l'home i la igualtat per a tothom, no en el col·lectivisme i la revolució del proletariat.

Llavors per què té una foto del diable a casa?

Perquè no és el diable, sinó el més gran dels patriotes. Quan vivia a París, fins i tot s'anomenava a si mateix Nguyen el Patriota. Creia en la independència de la nostra terra, com tu i jo, i com el meu pare. No hauríem de celebrar el que tenim en comú?

Parlava amb calma i de manera raonable. Gairebé hauria pogut estar parlant en una llengua estrangera amb en Bon. És comunista, vostè, va dir en Bon, com a conclusió. Quan es va girar cap a mi, vaig veure que tenia la mirada desesperada i fora de si d'un gat ferit acorralat en una cantonada. No em puc quedar aquí.

Aleshores vaig saber que la vida de la meva tieta no perillava. Segons el rígid codi d'honor d'en Bon, tornar l'hospitalitat amb l'assassinat era immoral. Però gairebé era mitjanit i no teníem enlloc més on anar.

Dormim aquí aquesta nit, vaig dir. Demà trobarem el Boss. Tenia la seva adreça a la cartera, ja que l'havia escrit al camp de Pulau Galang abans que, un any enrere, els mags responsables de les sortides del camp teletransportessin el Boss a París. La menció del Boss va calmar en Bon, ja que el Boss li devia la vida i havia promès que tindria cura de nosaltres si mai aconseguíem arribar aquí.

Molt bé, va dir, amb l'haixix, el vi i l'esgotament que li estabornien els instints assassins. Va tornar a mirar la meva tieta amb una mena de penediment, el més proper a l'autèntic penediment a què podria arribar mai. No és res personal.

En la política sempre hi ha alguna cosa personal, estimat, va dir ella. Això és el que la fa mortal.

La meva tieta es va retirar a la seva habitació, i ens va deixar a la sala d'estar amb un sofà i una pila de roba de llit damunt la catifa persa.

No m'havies dit que era comunista, va engaltar en Bon des del sofà, amb els ulls injectats de sang.

Perquè llavors no hauries volgut quedar-te aquí, vaig contestar, assegut al seu costat. I la sang és més important que les creences, oi? Vaig alçar la mà per ensenyar-l'hi, la mà que tenia la cicatriu al palmell, la marca que indicava que érem germans de sang, una germanor que havíem jurat una nit quan érem a Saigon, en una arbreda, als terrenys del nostre institut. Ens havíem tallat els palmells i ens havíem agafat les mans mútuament ben fort, per barrejar les nostres sangs en aquell moment i per sempre.

Ara, un segle o dos després de l'adolescència —o això era el que semblava després de tot el que havíem patit—, a la terra dels nostres ancestres gals, en Bon va alçar la mà on tenia la cicatriu i va preguntar: Així, qui dorm al sofà?

Mentre estava estirat a terra, vaig sentir com en Bon, al sofà, adreçava unes oracions entre xiuxiuejos, tal com feia cada nit, a Déu, a la Linh i a en Duc, la dona i fill morts. Havien mort a l'asfalt de l'aeroport de Saigon mentre corríem per embarcar a l'últim avió que sortia de la ciutat l'abril del 1975, la segona de les nostres experiències com a refugiats. Una bala despietada dirigida a tots dos, disparada per un pistoler desconegut enmig del caos. Sovint sent com el criden els seus fantasmes planyívols, i de vegades li supliquen que vagi amb ells, i altres vegades l'encoratgen a continuar viu. Però les mans d'ell, tan expertes a matar els altres, no se li girarien en contra, ja que el suïcidi era un pecat contra Déu. Llevar la vida dels altres, però, de vegades sí que era permisible, ja que Déu sovint necessitava que els fidels fossin el seu instrument de justícia, o això era el que m'explicava en Bon. Se sentia en pau sent un catòlic devot i un assassí tranquil,

però hi havia una cosa que m'amoïnava més que no pas que en Bon es contradigués a si mateix, o que segur que jo també em contradigués a mi mateix: que un dia ens poguéssim contradir l'un a l'altre. El dia que descobrí el meu secret, en Bon m'impartiria justícia, sense tenir en compte la sang que compartíem.

Abans de marxar l'endemà, vam regalar a la meva tieta un present d'Indonèsia, un paquet de *kopi luwak*, un dels quatre que en Bon duia a la bossa. Ens havíem inspirat en un dels esbirros del Boss, que se'ns havia acostat el dia abans que marxéssim amb tres paquets de *kopi luwak* com a regal per al seu padrí. Al Boss li encanta aquest cafè, va explicar l'esbirro. El nas bellugadís, el bigoti ínfim i les pupil·les negres el feien assemblar-se a la bestiola estil mostela que apareixia a l'embolcall del paquet, o això és el que vaig pensar en aquell moment. El Boss n'ha demanat expressament, va dir l'esbirro. En Bon i jo vam escurar-nos la butxaca a l'aeroport i vam comprar el quart paquet de *kopi luwak* que ara tenia la meva tieta, i el vam triar de la mateixa marca. Quan vaig explicar que el *luwak*, la civeta, es menjava els grans de cafè crus i els excretava, després que suposadament els seus intestins fermentessin els grans com si fos un procediment gastronòmic, ella va esclatar a riure, cosa que gairebé va doldre. El *kopi luwak* era molt car, sobretot per a refugiats com nosaltres, i si hi havia res que hagués d'enamorar els francesos, no podia ser altra cosa que cafè filtrat per una civeta. Tenint en compte les seves singularitats gastronòmiques a l'hora de menjar cervell, intestins, cargols i coses semblants, els francesos eren asiàtics honoraris en aquella heroica determinació per menjar tota mena d'animal i totes les parts d'un animal.

Oh, pobre cultivador!, va exclamar ella, arrufant el nas. Quina manera de guanyar-se la vida. Però en adonar-se de la

relliscada, es va afanyar a afegir: Estic segura que és deliciós. Demà al matí en faré una tassa per a tots tres, o com a mínim en faré una per a tu i per a mi.

Va assentir mirant-me, ja que l'endemà al matí en Bon hauria de ser amb el Boss. Serios enmig de la llum matinal, en Bon no va esmentar el diable que els havia dividit, un senyal que la Ciutat de la Llum ja el devia haver il·luminat lleugerament. I ella tampoc en va fer esment, i es va limitar a indicar el camí cap a l'estació de metro Voltaire, una illa de cases més enllà, des d'on ens vam dirigir al 13è districte. Era el Barri Asiàtic, o Petita Àsia, del qual havíem sentit molts rumors i històries al camp de refugiats.

Para de plorar, va dir en Bon. Déu meu, ets més sensible que una dona.

No ho podia evitar. Aquelles cares! La gent que ens envoltava em recordaven el meu país. N'hi havia un bon nombre, però ni de bon tros tants com se'n podien trobar als Chinatowns de San Francisco o Los Angeles, on gairebé tothom era asiàtic. Però tal com vaig descobrir ben aviat, més d'un grapat de persones que no fossin blanques ja feien posar nerviosos els francesos. Per això, la Petita Àsia oferia un notable, o potser aclaparador, nombre de rostres asiàtics, la majoria d'ells lletjos o anodins, però tot i així em reconfortaven. La típica persona de la meva raça no era atractiva, però així com la lletjor dels altres només confirmava els prejudicis, la dels nostres sempre era reconfortant.

Em vaig eixugar les llàgrimes, per poder veure els nostres costums i pràctiques, que potser estaven fora de lloc allà, però que igualment ens van apujar la temperatura dels cors. Parlo d'aquell arrossegat de peus que preferien els asiàtics en comptes de passes més llargues, i de com els homes sempre caminaven davant de les seves dones, eternament sofrents, que carregaven totes les bosses de la compra, i de com un d'aquests exemples de cavallerositat es va buidar el nas

tapant-se un nariu amb un dit i expulsant-ne amb força el contingut per l'altre, de manera que el míssil no va arribar a fer-me diana a les sabates per un peu o dos. Fastigós, tal vegada, però fàcilment esbandit per la pluja, que és més del que es pot dir d'un mocador de paper rebregat en forma de bola.

La nostra destinació era un magatzem d'importació i exportació que anunciava les seves intencions en francès, xinès i vietnamita, i que entre altres serveis incloïa l'enviament a la nostra terra de paquets, cartes i telegrams, que és el mateix que dir l'entrega d'esperança a un país que es moria de gana. El dependent ens va observar des d'on estava assegut, en un tamboret rere el taulell, i va remugar per saludar. Li vaig dir que buscava el Boss.

No hi és, va afirmar el dependent, tal com l'esbirro ens va avisar que diria.

Som els de Pulau Galang, va contestar en Bon. Ens espera.

El dependent va tornar a remugar, es va alçar del tamboret amb una cura hemorroidal i va desaparèixer per un pasadís. Al cap d'un minut, va reaparèixer i va dir: Us espera.

Darrere el taulell, al capdavall d'un passadís i rere una porta hi havia l'oficina del Boss, aromatitzada amb ambientador d'espígol, pavimentada amb linòleum i adornada amb calendaris *pin-up* de núbils models de Hong Kong en postures exuberants, i un rellotge de fusta d'un estil que ja havia vist abans al restaurant de Los Angeles del meu antic capítol de la Secció Especial, el General, l'home a qui havia traït i que em va pagar amb la mateixa moneda traint-me a mi. He de reconèixer que m'havia enamorat de la seva filla, però qui no s'enamoraria de la Lana? Encara la trobo a faltar, igual com els refugiats trobem a faltar el nostre país, que tenia la mateixa forma que el rellotge. Ara la nostra pàtria estava irrevocablement modificada, igual que el Boss. Amb prou feines el vam reconèixer quan es va alçar de darrere

l'escriptori metàl·lic. Al camp de refugiats, havia estat tan escanyolit i esparracat com tothom, amb els cabells esclarissats, vestit amb l'única camisa que tenia, tacada de marró a les aixelles i entre els omòplats, i unes xancletes fines com a únic calçat.

Ara anava vestit amb mocassins, pantalons amb la ratlla marcada i un polo, la roba informal de l'*Homo sapiens* urbà de la branca occidental, i duia els cabells ben tallats i amb una clenxa tan marcada que s'hauria pogut deixar un llapis a la ratlla. Al nostre país, havia tingut interessos considerables en l'arròs, els refrescos i la indústria petroquímica, per no parlar de certs productes del mercat negre. Després de la revolució, els comunistes l'havien alleugerit de la seva excessiva riquesa, però aquells cirurgians plàstics desproporcionadament entusiastes li havien xuclat massa greix. Amenaçat amb morir de fam, havia fugit fins aquí, i només li havia calgut un any per convertir-se altra vegada en home de negocis i tornar a assumir l'aparença rodanxona de la humanitat acomodada.

Bé, va dir. Heu portat la mercaderia.

Vam iniciar el nostre ritual masculí de socialització simiesca abraçant-nos i donant-nos copets a l'esquena, i seguidament en Bon i jo vam assumir la posició dels simis socialment inferiors en oferir al mascle alfa el nostre tribut: els tres paquets de *kopi luwak*. Aleshores va començar la diversió, que consistia a fumar cigarrets francesos i prendre Rémy Martin VSOP en copetes que ens cabien a la mà com els pits modelats de la manera més perfecta. Durant l'últim parell d'anys, jo no havia begut res de més refinat que el whisky d'arròs destil·lat il·legalment, que podia deixar cec, i la trobada de la meva llengua amb un dels seus amors més autèntics, el conyac, em va fer venir ganes de plorar. El Boss no va dir res. Ell, com en Bon, m'havia vist plorar moltes vegades al camp de refugiats. Mentre que alguns dels altres havien tingut la

malària, jo m'havia vist afectat per inesperades crisis de plorera, una febre de la qual encara no m'havia refet del tot.

Quan la llengua se'm va haver recuperat del contacte amb el voluptuós cos de color coure del conyac, vaig tirar la moquera amunt i vaig dir que no l'hauria pres mai per la mena de persona que valoraria el cafè preparat amb grans defecats per una civeta. Va mostrar la seva millor imitació d'un somriure, va agafar un obridor de cartes, va obrir un dels paquets i el va sacsejar per fer-ne caure un lluent gra marró al seu palmell, on va resplendir sota el llum de l'escriptori.

No prenc cafè, va afirmar. El te, encara, però el cafè és massa fort.

Vam observar el pobre gra, que tenia la punta de l'obridor de cartes pressionant-li la panxa. El Boss va fer rodolar el gra amb els dits fins que li va anar a raure entre el polze i l'índex, i seguidament el va rascar lleugerament amb l'obridor. El marró va saltar i a sota va revelar una blancor.

Només és tint vegetal, va assegurar. No perjudica, ni quan s'esnifa.

Va obrir el segon embolcall, en va fer sortir un altre gra i va tornar a gratar una part de la coloració per deixar al descobert el color blanc.

Havia de comprovar el producte, va dir. No em puc refiar sempre dels esbirros. De fet, regla d'or: no et refiïs mai dels esbirros.

Va obrir un calaix i, sense immutar-se, en va treure un martell, com si els martells s'haguessin de trobar sempre als calaixos, i va anar martellejant amb copets suaus el gra fins que el va esmicolar i va quedar reduït a una pols fina. Va tocar lleument la pols blanca amb el dit, marronosa pel tint, i se'l va llepar. La breu visió de la seva llengua rosa em va produir una estrebada al dit gros del peu.

El millor test és esnifar-la. Però ja tinc gent que ho fa. O ho podríeu fer vosaltres. Ho voleu provar?

Vam fer que no amb el cap. Va oferir un altre facsímil de somriure i va dir: Bons minyons. És un bon remei, però és millor que no necessiteu la cura.

Llavors va obrir el tercer paquet, en va fer saltar un altre gra, el va deixar damunt l'escriptori i hi va donar copets amb el martell, una vegada, dues vegades, una tercera vegada. El gra no s'esmicolava. Va arrufar el front i hi va tornar a donar copets una mica més forts. Aleshores va esclafar el gra amb una trompada que va fer que el llum de l'escriptori botés de sorpresa, i quan va alçar el cap del martell de la taula no vam veure pols blanca i fina, sinó un cercle de restes totes marrons.

Merda, va xiuxiuejar en Bon.

No, cafè, va replicar el Boss, deixant el martell amb compte. Es va reclinar a la cadira, amb les commissures dels llavis lleument arrugades, com un auditor satisfet en descobrir l'error fatal en una estafa. El temps es devia congelar, perquè vaig veure que les busques del rellotge no s'havien mogut gens des que havíem entrat a l'oficina del Boss. Ei, nois, va dir. Em sembla que tenim un problema.

I quan va dir «tenim», es referia a «vosaltres», o «nosaltres els nois», és clar.

Ningú sabia com es deia el Boss, o si algú ho sabia, no gosava pronunciar el nom en veu alta. Al seu passaport hi havia un nom, però ningú sabia si era real, i només les autoritats l'havien vist. Calia suposar que son pare i sa mare sabien com es deia, però era orfe, i potser ni tan sols li havien donat cap nom abans que el deixessin a l'orfenat. Ser orfe era semblant a ser bord, i això em feia sentir una certa empatia pel Boss, que s'havia escapat de l'orfenat a dotze anys, quan ja no es-

tava disposat a tolerar més la instrucció catòlica, la repetitiva dieta de farinetes de civada amb comptats flocs de porc sec, el maltractament per part d'altres orfes pel fet de ser xinès, l'incabable rebuig en no ser mai adoptat. La seva experiència entre criatures implicava que no tenia el més mínim desig de tenir canalla. El Boss no tenia necessitat d'acumular cap herència, més enllà de la que es feia per a ell, l'única que valia la pena posseir. Es va fixar en els dos homes que tenia davant seu —un dels quals era jo— i va decidir que no representaven cap amenaça per al seu llegat, que no eren prou tanoques per arriscar la seva fructífera relació amb ell per mig quilo d'aquell remei de la millor qualitat.

Us diré què farem. Veniu demà amb l'altre *kopi luwak*. I no se'n parli més, entesos?

A l'uníson, van dir que sí. La gent que el coneixia sempre deia *sí*, si era això el que volia, o *no*, si era això el que volia. I pel que fa a la gent que no el coneixia, era feina d'ell fer-los saber qui era i què havien de respondre. Aquell parell el coneixien i entenien que, si no podia confiar en ells amb mig quilo, no hi confiaria amb res de res. Va esbossar un somriure i va dir: Un error no deliberat, n'estic segur. Em sap greu posar-vos en aquest destret. Dius que a la teva tieta li agrada l'haixix? N'hi donaré una mica. Convido jo. Gratis.

Tot seguit va anotar dues adreces per a en Bon en un paperet i va dir: Deixa les teves coses i després ves al restaurant. Que no arribis tard a la teva primera feina.

Es van acabar el conyac, van fer una encaixada de mans i el van deixar sol amb l'ampolla de Rémy Martin, el paquet de cigarrets, un cendrer brut, tres copetes buides, els grans de cafè i el martell. Va espolsar la pols blanca i el cafè marró que empolsinava el cap del martell i, sostenint-lo a la mà, en va admirar el pes, l'equilibri i l'elegància. L'havia comprat en una ferreteria poc després d'arribar a París, juntament amb una capsa de cargols. Anés on anés, una de les primeres

coses que li agradava comprar, si encara no en tenia, era un martell. Un martell era una eina senzilla, però era l'única cosa que havia necessitat mai, a part de la seva ment, per canviar el món.